

EXODUS

BŮH UTVÁŘÍ SVŮJ LID

Jon L. Dybdahl

OBSAH

- 9 VĚNOVÁNÍ
- 10 OBECNÁ PŘEDMLUVA
- 12 AUTOROVA PŘEDMLUVA
- 14 JAK POUŽÍVAT TUTO KNIHU
- 16 ÚVOD DO KNIHY EXODUS
 - 16 KNIHA EXODUS
 - 16 *TÉMA A NÁZEV*
 - 17 *KNIHA EXODUS A PENTATEUCH (ČI TÓRA)*
 - 18 *KNIHA EXODUS A BIBLE*
 - 18 *STRUKTURA KNIHY EXODUS*
 - 19 *TÉMATA KNIHY EXODUS*
 - 21 *POROZUMĚNÍ KNIZE EXODUS*
 - 22 *STRUKTURA KNIHY EXODUS*
 - 23 *PRO DALŠÍ STUDIUM*
- 24 CITOVANÉ ZDROJE
- 27 ČÁST PRVNÍ – BŮH A ÚTLAK: EX 1–2**
- 28 KAPITOLA PRVNÍ
 - 28 EX 1–2
 - 29 *POPULAČNÍ EXPLOZE IZRAELCŮ*
 - 31 *ÚTLAK ROSTE*
 - 34 *SEZNÁMENÍ SE S MOJŽÍŠEM*
 - 38 *BŮH, JENŽ SLYŠÍ A ROZPOMÍNÁ SE*
- 43 ČÁST DRUHÁ – BŮH A VYSVOBOZENÍ: EX 3–18**
- 44 KAPITOLA DRUHÁ
 - 44 EX 3–4

ÚVOD DO KNIHY EXODUS

KNIHA EXODUS

Jedním z nejlepších způsobů, jak začít se studiem biblické knihy, je přečíst si ji celou na jedno či dvě sezení. To nám umožní začít chápat hlavní myšlenky knihy. Následující doporučení mají za cíl vám v tom pomoci.

1. Při čtení knihy Exodus si všímej nadpisů ve své Bibli. Srovnej také to, co budeš číst, se strukturou knihy Exodus, kterou najdeš v této knize. Zapadají nadpisy i předložená struktura do toho, co čteš? Pokud ne, zkus si vytvořit strukturu vlastní.
2. V průběhu čtení si zapiš svými slovy hlavní myšlenku každé kapitoly či skupiny kapitol. Jak tyto myšlenky zapadají do hlavního tématu a poselství knihy?
3. Pokus se vstoupit do příběhu knihy Exodus. Jaké pocity prožívali podle tebe lidé v událostech popsaných v knize Exodus? Co se jim honilo hlavou? Pokus se ztotožnit s Izraelci, když budeš číst o jejich vztahu s Bohem.

TÉMA A NÁZEV

V knize Genesis je Bůh představen jako ten, kdo tvoří svět. V knize Exodus je oproti tomu aktivní lid – podílí se na vysvobození Abrahamových potomků z egyptského útlatku. Toto ohromující vysvobození se stane Božím modelem pro všechny následné Boží záchranné akce. Z tohoto důvodu je kniha Exodus se svým příběhem klíčová nejen pro Starý zákon, nýbrž i pro ten

Nový. Kniha Exodus se dá z tohoto pohledu chápat jako „první kniha Bible“, jak ji nazývá John Durham³.

Název *Exodus*, což znamená *vyjití* či *odchod*, je namístě. Kniha totiž dopodrobna líčí vyjití Izraelců z Egypta. Zmíněný název však není původní; pochází z latinského překladu Bible. Hebrejci nazývali knihu „Toto jsou jména“, neboť se drželi praxe pojmenovávání knih Bible dle jejich úvodních slov.

KNIHA EXODUS A PENTATEUCH (ČI TÓRA)

Přísně vzato, kniha Exodus nebyla pro Hebrejce samostatnou knihou. Jako jednu samostatnou knihu vnímali prvních pět knih Bible. Tuto knihu nazývali *Tóra*, což znamená *zákon* (či ještě přesněji *poučení*). Většina křesťanů ji dnes označuje jako Pentateuch. Tento pojem vyjadřuje, že jde o dílo složené z pěti částí. Kniha Exodus je druhou z tohoto celku pěti Knih zákona.

Tóra je pro Židy nejdůležitější částí hebrejské Bible. Vnímají ji jako nejranější, nejposvátnější a nejautoritativnější část Božího slova. Tento základní dokument judaismu zaznamenává nejen klíčové události, které vedly k založení národa a náboženství, nýbrž obsahuje též zákony a předpisy, které vedou a řídí veškeré oblasti života.

Pentateuch je stejně tak klíčový i pro křesťany. Mnoho křesťanů zapomíná, že první generace Ježíšových následovníků neměla žádný Nový zákon. Jejich jediným Písmem byla hebrejská Bible, jejíž hlavní částí byl Pentateuch. Křesťané používali při hlásání evangelia o Ježíši i knihu Exodus.

Muslimové věří, že dříve než Bůh zjevil proroku Mohamedovi Korán, seslal prostřednictvím různých proroků celou řadu svatých knih. První z těchto knih je Kniha zákona, která přišla skrze proroka Mojžíše. Korán zmiňuje Mojžíše nejméně 196krát a líčí ho jako jediného proroka, se kterým Bůh hovořil tváří v tvář.

Kniha Exodus se nachází v samotném srdci Tóry, a zaujímá tak klíčové místo v životech více než 19 milionů Židů, 2,1 miliard křesťanů a 1,2 miliard muslimů. To představuje více jak 53 procent světové populace! Žádná jiná posvátná kniha si nemůže nárokovat tak velkou úctu.

³ Durham, *Exodus*, xix.

Další známkou důležitosti knihy je celkový počet citací a narážek v pozdějších biblických knihách. Kniha Exodus nemá téměř sobě rovnou, pokud jde o množství užití, kterého se jí dostává ze strany pozdějších biblických pisatelů. Proroci Starého zákona neustále odkazují zpět k vysvobození Izraele z Egypta (viz kupř. Am 2,10; 3,1; 9,7; Mi 6,4; 7,15; Oz 2,15; 11,1; 12,9.13; 13,4; Iz 11,16; Jr 2,6; 7,22–25; 11,4.7; 16,14; 23,7; 32,21; 34,13. Motiv exodu se odráží přinejmenším v osmnácti žalmech: Ž 18; Ž 44; Ž 60; Ž 74; Ž 75; Ž 78; Ž 80; Ž 81; Ž 83; Ž 89; Ž 95; Ž 100; Ž 106; Ž 114; Ž 135; Ž 136). V Novém zákoně se nachází přinejmenším 149 citací či narážek na knihu Exodus. Jediné starozákonní knihy s větším počtem jsou Žalmy a Izajáš, což jsou také knihy mnohem delší. Nejenže Nový zákon knihu Exodus poměrně často cituje, navíc též hojně využívá vedle témat knihy i její terminologii.

Exodus a Pentateuch jsou anonymní – autor není jmenován. Dlouhá tradice však spojuje knihu Exodus s Mojžíšem. O určitých pasážích v knize je výslovně řečeno, že pocházejí od Mojžíše (17,14; 24,4; 34,27). S Pentateuchem Mojžíše spojuje rovněž i Nový zákon – je tedy dozajista hlavní lidskou postavou, která za knihou Exodus stojí.

STRUKTURA KNIHY EXODUS

Kniha Exodus se skládá (jako i zbytek Pentateuchu) především ze dvou typů literatury – narativů (příběhů) a zákonů. Základní kostru knihy tvoří příběh. V ní jsou však začleněny různé zákony a texty právní povahy. Pro pochopení knihy je důležité vědět, že zákonům nelze správně porozumět, jsou-li vytrženy ze svého narativního kontextu.

To však znamená víc než jen porozumět historickému a kulturnímu pozadí různých příkazů a předpisů. Zákony musí být chápány jako celek v kontextu zkušenosti Izraele s Bohem. K velkému nepochopení dochází tehdy, jsou-li zákony vykládány mimo zapsaný příběh o tom, jak Bůh vysvobodil a jednal s Izraelem. Jsou-li zákony vykládány mimo kontext příběhu toho, jak Bůh vysvobodil a jednal s Izraelem, dochází k velkým nepochopením.

Co je tedy hlavní myšlenkou zmíněného příběhu? Ukázat, jak Bůh tvoří svůj lid – Izrael. Bůh začne se skupinou utlačovaných otroků v Egyptě. Ke konci knihy jsou již svobodným lidem s vlastním vedením a systémem bohoslužby. Bůh utváří svůj lid v pěti krocích.

1. Bůh věnuje pozornost problémům, se kterými se lidé potýkají.
2. Bůh zasahuje s velkou mocí a náhle, aby vysvobodil Izraelce z jejich otroctví.
3. Bůh s lidem uzavírá dohodu prostřednictvím formální smlouvy.
4. Bůh lidem dává zákony a nařízení, která jim ukazují, jak žít.
5. Bůh zavádí systém bohoslužby, aby lidé mohli neustále zakoušet jeho přítomnost.

Pořadí je v tomto případě klíčové. Zákony jsou dány pouze lidem, kteří uznávají, že je Bůh ve své milosti vysvobodil. Milost vždy předchází zákon. Požadovat dodržování zákona může Bůh pouze od lidí, kteří vědí o tom, že je Bůh vysvobodil, a jsou ochotni s ním uzavřít smlouvu.

Totožné pořadí najdeme ve všech částech Písma. Jde o způsob, jakým Bůh jedná s lidmi dokonce i dnes. Jestliže křesťané vyzývají nevěřící k následování Ježíše, měli by se držet téže metody. Pokud evangelisté a misionáři zvěstují dobrou zprávu a zakládají sbory, vytvářejí novou část Božího lidu. Měli by se proto řídit stejným řádem, jaký předkládá kniha Exodus. Příběh knihy Exodus je příběhem každého z nás, kdo voláme k Bohu ze svého otroctví a jsme vysvobozeni mocným a milostivým Bohem.

TÉMATA KNIHY EXODUS

Při vyprávění příběhu exodu se užívají jistá témata či opakující se myšlenky. Pochopení těchto témat nám poskytne klíč k jasnému uvědomění si poselství, které kniha přináší.

Zaslíbení a naplnění. Boží zaslíbení jsou tématem nejen knihy Exodus, nýbrž celého Pentateuchu. Příběh začíná v Gn 12,1–4, kde Bůh Abramovi předá řadu zaslíbení. Daná pasáž nám představuje Boží slib, že chce: (a) dát Abramovi mnoho potomků; (b) vytvořit zvláštní vztah nejen s ním, ale i s jeho potomky; (c) dát zemi Kanaan; (d) skrze Abrama požehnat všechny ostatní národy.

Tato zaslíbení se vícekrát opakují (ať už v celé své šíři, anebo jen částečně) v celém Pentateuchu. Jsou dána nejen Abrahamovi, ale i jeho potomkům Izákovi, Jákobovi a Josefovi. V knize Exodus je výslovně uvedeno, že Bůh odpověděl na tiseň Izraelců a vysvobodil je kvůli smlouvě a zaslíbením, které dal Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi (Ex 2,23–25; 6,2–6).

Každé zaslíbení se odvíjí v následujícím pořadí: Bůh dá, anebo zopakuje zaslíbení, ale vynoří se celá řada překážek, které brání jeho naplnění. Bůh se však nevzdává, nepolevuje, ale plní svůj závazek na základě své věrnosti a moci. Bůh vítězí navzdory odporu, ať už vnitřního, jako tomu bylo u Abrahamovy rodiny, či vnějšího, tedy od nepřátel.

Každá část Pentateuchu také obvykle zdůrazňuje konkrétní prvek Božího čtyřnásobného zaslíbení. Genesis zdůrazňuje první slib – ukazuje, jak se z Abrama stane velký národ navzdory neplodnosti a rodinným problémům. Exodus spolu s knihou Leviticus zdůrazňují druhou část zaslíbení – zvláštní vztah Izraele s Bohem. I přes nedostatek víry ze strany Izraelců a urputnost faraona i jeho armády Bůh s lidem uzavře u hory Sínaj svou smlouvu. Numeri a Deuteronomium sledují události, které vedly k zabrání Kenaanu.

Smlouva. Myšlenka smlouvy je úzce spjata s tématem zaslíbení a naplnění. Slovo *smlouva* popisuje formální dohodu mezi dvěma stranami. Tato dohoda je často poměrně obsáhlá, s mnoha částmi a body, v nichž jsou podrobně popsány závazky a výsady zahrnutých stran. Porušené smlouvy mohou být často obnoveny, jako je tomu v případě popsaném v Ex 34, poté co Izraelci zhřešili a uctívali zlaté tele.

Zdá se, že některé pasáže v knize Exodus kladou mezi smlouvu a zaslíbením rovnítko (Ex 2,23–25; 6,2–8). Nejlépe tomu lze rozumět tak, že budeme vnímat zaslíbení jako součást smluvní dohody. K podrobnému vysvětlení smlouvy se dostaneme později, až budeme zkoumat pasáže, které se vztahují ke smlouvě.

Hospodinova moc. Kniha Exodus se vyžívá v ukazování moci a síly Boha Izraele. Vrcholným důkazem této moci je samozřejmě vysvobození bezmocného Izraele z rukou mocných Egyptanů. Mojžíš to vyjadřuje v písni: „Tvá pravice, Hospodine, velkolepá v síle, tvá pravice, Hospodine, zdrtil nepřítel. Nesmírně vyvýšen rozmetáš útočníky, vysíláš své rozhorlení, jako oheň strniště je pozře“ (Ex 15,6–7).

Hospodinova moc je činná i v nejrůznějších méně imponantních okolnostech. Hospodin žehná věrným porodním bábám (Ex 1,20–21) a vykonává zázraky, aby přivedl Mojžíše k ujetí se povinnosti související s jeho posláním (Ex 3–4). Udeří na Egypt deseti ranami a zajistí na poušti manu.

Bůh nejenže vykonává mocné činy; on též slibuje, že v projevech své moci bude pokračovat. Zapřísáhne se, že vyžene před Izraelci Emorejce, Kenaance, Chetejce, Perizejce, Chivejce a že rozšíří hranice Izraele (viz kupř. Ex 34,11.24).

Zatímco si mnozí, ovlivnění kulturou Západu, dělají starosti o Boží spravedlnost, bezbranný a slabý Izrael potřeboval být přesvědčen o Boží moci je vysvobodit. V knize Exodus jim k tomu Hospodin poskytl dostatek důkazů.

Hospodinova přítomnost. Bůh Izraele není nepřítomný, nezajímající se Hospodin. Ve skutečnosti se snaží přiblížit ke svému lidu, aby mohl být uprostřed něj přítomen. Tato blízkost vytváří základ pro Boží činy lásky a moci.

Hospodin je blízko porodním bábám a žehná jim (Ex 1,20–21). Vidí a ví o útlu Izraele (Ex 2,24–25). Ukáže se Mojžíši v Midjánu (Ex 3). Zjeví Mojžíši své jméno jako znamení důvěrnosti (Ex 3,13–16) – a tak bych mohl pokračovat dál a dál. Hospodin se „setkává“ se svým lidem u hory Sínaj a odpovídá Mojžíši za zvuku hromu (Ex 19,17–20). Opět se s Mojžíšem za účelem rozhovoru Hospodin setká na vrcholku hory.

Vrcholný bod přichází v závěru knihy ve 40. kapitole, především jde o verše 34–38. Svatostánek je hotov. Zakryje jej oblak a celé místo naplní Boží sláva. Bůh tak viditelně přichází přebývat uprostřed tábora Izraelců. Kdykoliv se oblak Boží přítomnosti posune, lidé jej následují. Kdekoliv spočine, tam se utáboří. Událost, která korunuje vytvoření Božího lidu, je ustanovení Boží přítomnosti jako viditelné a trvalé součásti Izraele. Společenství s Bohem je skutečné a nepřehlédnutelné.

Špatná odezva ze strany Izraelců. Kniha Exodus nám neustále připomíná kontrast mezi věrným Božím působením a nevěrnou odezvou jeho lidu. Bůh zajistí jídlo – lidé si stěžují. Bůh mocně projeví svou přítomnost na hoře Sínaj – lidé jsou tak vyděšení, že si již nepřejí, aby se něco takového opakovalo. Bůh naplní všechny jejich potřeby, avšak jakmile Mojžíš odejde, lidé si postaví zlatou modlu. Přesto slabý, reptající a selhávající Izrael *nezastaví* Boží věrnost, nýbrž poskytne pozadí, na němž bude možné jasně pochopit Boží soucit.

POROZUMĚNÍ KNIZE EXODUS

Šíření vzdělanosti Západu po celém světě zapříčinilo, že převládá jisté chápání dějin. Jelikož kniha Exodus popisuje dějiny, čteme ji optikou našeho porozumění toho, čím dějiny vlastně jsou. Je-li však naše optika totožná s typickým moderním pohledem na dějiny, pak nám pravděpodobně unikne skutečná síla a moc knihy Exodus, kterou mohli pociťovat při její četbě Izraelci a křesťané v prvních staletích.

Pro mnoho dnešních čtenářů se dějiny odehrály kdysi dávno a nemají s námi už nic společného. U Izraelců je však vnímán příběh Exodu tak, že se stal *jim*. Později, když již většina těch, kteří byli u Sínaje, zemřela, Mojžíš řekne Izraelcům, že smlouva na této hoře byla uzavřena „s námi“: „Tuto smlouvu neuzavřel Hospodin jen s našimi otci, ale s námi všemi, kteří jsme tu dnes naživu“ (Dt 5,3).

Všichni Abrahamovi potomci se *podílejí* na Exodu, a to velmi reálně. Kdybychom si vypůjčili termín z moderní psychologie, mohli bychom říci, že se ztotožňují – identifikují s danými událostmi, ačkoliv ani toto slovo dostatečně nevyjadřuje hloubku představy, která je v tom zahrnuta.

Pro většinu z nás se dějiny občas opakují, obvykle v obecném slova smyslu. Pro Izraelce se silná událost exodu opakuje mnoha různými způsoby. Pozdější vysvobození, jako byl např. návrat z babylonského exilu, představují nové exody. Pro křesťany v prvních stoletích byla spása skrze Ježíše novou zkušeností exodu – vysvobozením (1K 10,1–4). Velmi dobře rozuměli Exodu otroci z Afriky v americkém Jihu, kteří při svém útlaku zpívali píseň „Go Down Moses“ – a rozuměli mu lépe než mnozí z těch, kdo trávili svůj čas přením se o datu prvotního exodu.

Příběh exodu se navíc pravidelně opakoval prostřednictvím ročních svátků. Docházelo k tomu nejzřetelněji v průběhu Pesachu, ale do určité míry se to týká všech izraelských svátků. V biblickém slova smyslu každý, kdo vidí exodus okem víry, vidí a slyší svůj vlastní příběh. Egyptský útlak může představovat otroctví hříchu, omezení uvalené politickou tyranií, jařmo chudoby, zajetí psychologického rázu či závislosti – obecně cokoli, co nás vede k tomu, abychom ve své tísní volali k Bohu. Hospodin Exodu má stále moc zachraňovat, vysvobozovat a prokázat nám svou přítomnost.

STRUKTURA KNIHY EXODUS

- I. Bůh a útlak (1,1–2,25)
 - 1. Izrael pod útlakem (1,1–22)
 - 2. Mojžíš a útlak (2,1–22)
 - 3. Bůh reaguje na útlak (2,23–25)
- II. Bůh a vysvobození (3,1–18,27)
 - Bůh povolává vůdce (3,1–4,31)
 - Bůh jedná s faraonem (5,1–7,7)
 - Bůh sesílá deset ran (7,8–11,10)

- Bůh vyvádí lid z Egypta (12,1–13,16)
 Bůh poráží faraonovo vojsko (13,17–15,21)
 Bůh se stará na poušti o svůj lid (15,22–18,27)
- III. Bůh a smlouva (19,1–24,18)
 Bůh připravuje setkání na hoře Sínaj (19,1–25)
 Bůh oznamuje Desatero (20,1–26)
 Bůh dává instrukce týkající se otroků, majetku a společenské zodpovědnosti (21,1–22,31)
 Bůh dává naučení ohledně soboty a spravedlnosti (23,1–13)
 Bůh dává naučení ohledně svátků a vedení skrze anděla (23,14–33)
 Bůh dává na hoře instrukce Mojžíšovi (24,1–18)
- IV. Bůh uprostřed svého lidu (25,1–40,38)
 Boží přítomnost ve svatostánku a kněžství (25,1–31,18 a 35,1–39,31)
 Boží přítomnost odňata a znovuobnovena (32,1–34,35)
 Boží sláva naplňuje svatostánek (39,32–40,38)

PRO DALŠÍ STUDIUM

1. Dunnam, Maxie D. *Exodus*.
2. Durham, John I. *Understanding the Basis Theme of Exodus*.
3. Durham, John I. *Exodus*. Word Biblical Commentary. Vol. 3.
4. Fretheim, Terence E. *Interpretation: A Bible Commentary for Teaching and Preaching: Exodus*.
5. LaSor, William S., et. al. *Old Testament Survey*.
6. Nichol, Francis D. (ed.). *Seventh-day Adventist Bible Commentary*. Vol. 1. sv. „Exodus“.
7. Ramm, Bernard L. *His Way Out*.
8. Sarna, Nahum M. *Exploring Exodus*.
9. Williams, Mark E. (ed.). *The Storyteller's Companion to the Bible*. Vol. 2, *Exodus-Joshua*.
10. Wittenberg, Gunther H. *I Have Heard the Cry of My People*.

KAPITOLA DRUHÁ

Bůh povolává vůdce

EX 3–4

V prvních dvou kapitolách knihy Exodus se vypráví o útlaku Izraelců a jejich otroctví v Egyptě. Na tomto pozadí můžeme porozumět příběhu o Božím vysvobození, o kterém vypráví následující část knihy. Podmínky v Egyptě jsou děsivé. Milující Bůh, který věrně dodržuje smlouvu, již zaregistroval tíživou situaci Izraelců a je připraven jednat.

Prvním dějstvím v tomto dramatu o vysvobození je povolání a příprava vůdce. Když Bůh vytváří národ či novou komunitu, jak činí v Exodu, používá u toho klíčovou osobu. Mojžíše jsme potkali v 2. kapitole knihy Exodus – viděli jsme jej naposledy v Midjánu jako pastýře, jenž se zde usadil jako otec rodiny se svou ženou a synem.

Ve 3. a 4. kapitole se Mojžíšův život dramaticky změní. Bůh jej povolá k tomu, aby vyvedl jeho lid z Egypta. V době, kdy tato část příběhu končí, se Mojžíš nachází již zpět v Egyptě u svého bratra Árona. Společně jsou postaveni do čela Božího hnutí za svobodu Izraelců.

■ Vstupujeme do slova: Ex 3

Přečti si několikrát po sobě Ex 3. Při čtení uvažuj nad následujícími otázkami. Pokud si při svém studiu knihy Exodus píšeš poznámky, připrav si zápisník, aby sis mohl zapsat odpovědi a myšlenky, které tě napadnou.

1. Kde se nachází Midján, místo, kde šel Mojžíš „až za step“, až k Boží hoře, k Chorébu (Ex 3,1)? Mají tato místa i jiná označení? Vyhledej si tato místa v některé z biblických map či atlasů. Přečti si Ex 3,12.18. Jsou tato místa shodná s těmi, která uvádí Ex 3,1? Proč Bůh slíbil, že se Izraelci vrátí na

- totéž místo? Co se na tomto místě stalo? Napříč knihou Exodus, celým Pentateuchem, a dokonce zbytkem Bible budeš zjišťovat, jak je toto místo důležité. S pomocí konkordance vyhledej další výskyty, kde je zmíněno.
2. Napiš si seznam kroků, které Bůh podnikl při povolání Mojžíše. Co nám to odhaluje o způsobu, jakým Bůh nás lidi povolává? Srovnej Mojžíšovo povolání s dalšími povoláními ve Starém zákoně (kupř. Gedeóna: Sd 6,11–14, Izajáše: Iz 6,1–13 či Jeremjáše: Jr 1,1–14). V čem se tato povolání shodují, a v čem se naopak liší?
 3. Bůh se Mojžíši ukázal v plápolajícím ohni uprostřed trnitého keře. S použitím konkordance vyhledej další pasáže, ve kterých se Bůh zjevil lidem ve spojení s ohněm.
 4. Vytvoř si výčet všeho, co Bůh v této kapitole Mojžíši o sobě řekl. Jak se odrazil od toho, co je řečeno v Ex 2,23–25? Jak tyto informace přeformuloval a rozšířil? Především si všiměj jeho pocitů a činů a také důvodů k jeho činům. Proč a jak zachrání Izrael?
 5. Co chce vyjádřit Ex 3,14? Je Boží jméno „JSEM“ důležité? Proč? Co znamená? Co přináší toto Boží zjevení jeho jména nového? Pomůže ti nahlédnutí do biblického slovníku na výklad k heslům *Jahve (Hospodin)* či *Boží jména (anebo Bůh, jména)*.
 6. Zkus se vžít do Mojžíše. Jak bys reagoval/a na Boží přítomnost? Co Mojžíš udělal v reakci na zjevení Boha (Ex 3,5–6)? Všimni si, že se téma bohoslužby v této kapitole znovu vrací ve 12. a 18. verši. Proč si myslíš, že je zmiňováno? Proč je to důležité? Čemu nás to učí?

■ Zkoumáme slovo

MOJŽÍŠOVO POVOLÁNÍ

Příběh o Mojžíšově povolání začíná vylíčením Mojžíše jako toho, kdo se drží svého obvyklého modelu chování – hlídá ovce svého tchána. Zdá se, že putoval dále než obvykle – až za step, mimo Midján. V této části pouště u Chorébu (nazývaného též Boží horou – Ex 3,1) došlo k Mojžíšovu vidění Boha, které též nazýváme teofanií (zjevením Boha). Než se detailně zaměříme na to, *co* se stalo, pomůže nám, když se nejprve zaměříme na to, *kde* se to všechno stalo.

Místo nazývané Choréb či Boží Hora má ještě mnoho dalších označení. Většina biblistů klade rovnítko mezi Choréb a *horu*, *horu Choréb* či *Boží horu na Chorébu*.

Kde přesně se tato hora nachází, není jisté. Většinou se však klade do oblasti Sínaje – jde buď o horu nazývanou Ras Es-Safsafeh¹⁴, či o horu, která se nazývá Jabal Musa¹⁵.

Důležitější než přesné umístění této hory je však její význam. Na tomto místě dojde k nádhernému a důležitému zjevení Boha. Nejenže zde Mojžíš obdrží své povolání a Bůh zde odhalí své jméno, ale je zde také uzavřena smlouva (Dt 5,2) a z vrcholku hory je předán zákon (Ex 19,1–2). Izrael je zde sečten (Nu 1,19) a odtud Boží lid vyrazí na svou cestu do Kenaanu (Dt 1,19). Vrcholek hory je tak důležitý, že jej Pavel použije jako symbol pro smlouvu, která zde byla uzavřena. Hora samotná slouží Pavlovi za symbol celého systému náboženství (Ga 4,24–25).

Hora je tím nejlepším místem pro Boží zjevení; je totiž také trvalým a neopomenutelným „znamením“ (Ex 3,12). Mojžíš si není Božím povoláním jist. Jako jasné znamení, že se s ním opravdu setkal Bůh a že jej povolal, zažije na téže hoře setkání s Bohem také vysvobozený izraelský lid. Boží zjevení se lidu na téže hoře bude sloužit jako důkaz toho, že se předtím zjevil jejich vůdci Mojžíšovi. Hora Choréb se tak stává znamením Božího vedení a přítomnosti.

Pro každý národ či komunitu, kterou Bůh tvoří, platí, že má svou Boží horu – poušť Sínaj a poušť zjevení – kde zjeví Bůh sám sebe: nejdříve vyvolenému vůdci a pak svému lidu. Bez tohoto zjevení nemůže být povolání, vůdce ani nový, Bohem vytvořený národ. Mojžíš vyšel z této pouště po své zkušenosti z hory připravený na nové poslání.

Mnozí vidí paralely mezi Mojžíšovou zkušeností a tou, kterou prožil Ježíš. Než Bůh může skrze Ježíše vytvořit svůj obnovený národ, je nutné, aby Ježíš, vůdce, pobyl v poušti 40 dní a poté z ní vyšel připravený na své poslání.

Co na této hoře zjevení Bůh učinil? Setkal se s Mojžíšem v ohni a sdělil mu, kým je a co si přeje, aby udělal. Spojil teofanii (zjevení Boha) s povoláním ke službě.

¹⁴ SDA Bible Dictionary, s. 1021.

¹⁵ Harpers Bible Dictionary.

Při Božím zjevení na hoře sehrává důležitou roli oheň. V Ex 19,18 Hospodin sestoupí na horu Sínaj „v ohni“. Ex 24,17 říká, že se Bůh před zraky Izraelců zjevil na vrcholku hory jako oheň. Ještě detailněji popisují oheň, jímž planula hora, když Bůh k Izraeli promluvil, verše Dt 4,11–12. Izrael musel oheň při takových událostech očekávat. Jistě i oheň, který sestoupil během Letnic, se musel v myslích židů spojit s dřívějším ohněm na Sínaji. Zatímco mnozí spojují oheň se soudem, Starý zákon jej propojuje rovněž se zjevením Boha.

Bůh povolal Mojžíše zprostředk ohně. Zdá se, že mnoho povolání ve Starém zákoně se řídí totožným modelem. Povolání Jeremjáše a Gedeóna obsahují tytéž základní prvky jako povolání Mojžíše¹⁶. Všimněme si následujícího sledu:

1. Bůh se zjevuje (dochází k teofanii).

Mojžíš: Ex 3,1–4; Gedeón: Sd 6; Jeremjáš: Jr 1,4.

2. Bůh se představuje.

Mojžíš: Ex 3,4; Gedeón: Sd 6,12–13; Jeremjáš: Jr 1,5.

3. Bůh pověřuje a zmocňuje svého posla.

Mojžíš: Ex 3,10; Gedeón: Sd 6,14; Jeremjáš: Jr 1,5.

4. Posel vyjadřuje před Bohem svou pochybnost.

Mojžíš: Ex 3,11; Gedeón: Sd 6,15; Jeremjáš: Jr 1,6.

5. Bůh dává svému poslů ujištění.

Mojžíš: Ex 3,12; Gedeón: Sd 6,16; Jeremjáš: Jr 1,7–8.

6. Bůh dává znamení.

Mojžíš: Ex 3,12; Gedeón: Sd 6,17; Jeremjáš: Jr 1,9–10.

Izajášovo povolání v 6. kapitole Izajáše má mnoho podobností, ale jednotlivé kroky se trochu liší. Izajáš se cítí tak nedostatečný, že je přemožen tímto pocitem ještě dříve, než k němu Bůh vůbec promluví. Než jej Bůh může požádat, aby se stal poslem, musí být vyřešena otázka jeho viny.

Ať už byl ale tento proces stejný, nebo se v něčem lišil, zdá se, že zde existují určité základní principy, jež jsou obsaženy v Mojžíšově povolání a stejně tak i v ostatních příbězích o povolání. Něco se z toho můžeme naučit.

¹⁶ Wittenberg, s. 26–28.

Bůh se předně zjevuje *předtím*, než zadá konkrétní úkol, který je třeba vykonat. Povolání vychází z pozoruhodného zjevení Boha. Dále platí, že ten, kdo je povolán, se vždy cítí nehodný, a(nebo) má pocit, že je Bohem či úkolem přemožen. Konečně, Bůh na tyto pocity reaguje a nabízí pomoc, která jeho poslu umožňuje vykonat dané povolání.

Pocit nehodnosti je nutným předpokladem pravého a opravdového poslání. Lidé, kterým tento pocit chybí, ztrácejí vědomí ohromnosti a zodpovědnosti svého úkolu a také toho, že je to *pouze* Boží přítomnost a moc, která zajistí jejich úkolu úspěch.

Příběh z Ex 3 a 4 je plný Mojžíšových otázek a vyjádření nedostatečnosti (Ex 3,11.13; Ex 4,1.10.13.18). Je však pravda, že Mojžíš to se svými otázkami i vyjádřením obav přeháněl (Ex 4,13–14). Nicméně obecným charakteristickým znakem těch, kdo byli opravdu povoláni, je hluboké uvědomění si vlastní nedostatečnosti. Zdá se, že totéž platí pro Bohem povolané spolupracovníky i dnes. Měli by si uvědomit, že Bůh sám chce *jednat*, sám se chce postarat o dokončení úkolu, k jehož vykonání nás povolal.

„JSEM“

Ex 3 nemá ve Starém zákoně paralelu, pokud jde o prohlášení o tom, kdo je Bůh – jakým způsobem se zjevuje, jaké jsou jeho pocity, jak chce jednat a proč jedná způsobem, jakým jedná. Z tohoto důvodu si tato kapitola zasluhuje pečlivé promyšlení na modlitbě.

V Ex 2,23–25 jsme se již dočetli, že Bůh pohleděl, rozpomenul se, slyšel i osobně poznal situaci Izraelců. Ex 3 na tom staví. Čteme zde, že Bůh „dobře viděl“ i „slyšel“ a také že zná bolest Izraelců (Ex 3,7). Nyní se dozvíme, jak hodlá v této záležitosti zasáhnout.

Nejprve Bůh zaujme Mojžíšovu pozornost tím, že se mu zjeví v trnitém keři, a pak jej vede k tomu, aby mu projevil úctu. Důležitost ohně a způsobu, jakým jej Bůh používá, jsme řešili již dříve. K ohni se jen ve verších 2 a 3 odkazuje nejméně pětkrát. Příběh poměrně zřetelně ukazuje, že oheň byl pro Mojžíše něčím zvláštním. To bylo také účelem. Bůh si přál, aby se Mojžíš přišel podívat, aby k němu mohl promluvit.

Uvažování člověka 21. století ovlivněného západní kulturou má s tímto typem ohně a příběhu problém. Někteří se pokusili otupit celou problematiku tím, že nazvali tento jev viděním a vytvořili z toho pro Mojžíše zkušenost psychologického rázu. Takový pohled však do příběhu nezapadá. Zaprve,

Mojžíš se vydal ke keři, aby si jej prohlédl. Zadrhé, čemu to pomohlo? Jak říká Bernard Ramm: „Utečeme-li od chemika, docílíme pouze toho, že naražíme na jiného vědce – psychologa.“¹⁷ Zúžení tohoto jevu na pouhou psychologickou zkušenost vede skeptiky k tomu, aby vnímali všechny zkušenosti jako něco, co se odehrává pouze uvnitř hlav lidí.

Možná nám pomůže, když si připomeneme, že ke zpochybňování tohoto typu jevů dochází pouze u vybrané skupiny lidí (totiž u západní civilizace), a to ještě v rámci krátkého období dějin (pozdní 19. a 20. století). Většina lidí v téměř všech obdobích dějin přijímala zvláštní Boží zásahy v reálném světě. Příběh jasně ukazuje, že i pro Mojžíše to byl úžasný zážitek. Vyvolalo to v něm překvapení a posvátnou bázeň. A takto to Bůh také zamýšlel.

Bůh, jenž je zde zjeven, je *velmi osobní*. Jeho interakce s Mojžíšem je opravdová. Volá Mojžíše jménem a odvolává se na jeho otce, ale také na Abrahama, Izáka a Jákoba. Ví, kteří lidé jsou skuteční. Naslouchá Mojžíšovým dotazům a poté na ně reaguje. Není to tak, že by si odvykládal svou část a pak nechal Mojžíše zmateného a plného otázek.

Bůh, jenž je zde zjeven, je *aktivní a zachraňující*. Sestoupil, aby vysvobodil svůj lid a aby jej vyvedl „z oné země do země dobré a prostorné“ (Ex 3,8). Aby se tak stalo, posílá nyní Mojžíše jako svého vyslance. Bude s Mojžíšem a dá mu znamení (Ex 3,12). Bude pracovat s izraelskými staršími (Ex 3,16) a Egypťany (v. 18.21), aby mohl být Izrael vysvobozen.

Bůh, jenž je zde zjeven, je *rozhodnut odhalit sám sebe*. Přeje si, aby jej lidé poznali. Odhaluje své jméno, které jej popisuje. Vypráví Mojžíši o svých vztazích s lidmi v minulosti (Ex 3,6.15). Přeje si, aby se jeho jméno připomínalo (Ex 3,15). Nejde o Boha, který by se před svým lidem skrýval. Přeje si znát a být poznán.

Bůh, jenž je zde zjeven, je *blízko svého lidu*. Sestoupil, aby se stal jejich aktivním osvoboditelem (Ex 3,8). Je s nimi v jejich bolesti. Když se narodil Kristus jako dítě v Betlémě, nebylo to poprvé, co Bůh sestoupil k lidem, aby je zachránil.

Bůh Mojžíši pověděl: „Já budu s tebou!“ (Ex 3,12). Zaslíbení, které bylo dáno zvěstovatelům evangelia, že ten, který je Bohem, s nimi bude až do skonání tohoto věku (Mt 28,19–20), nebylo ničím novým. Stejný slib dostal už Mojžíš. Delegaci Izraelců bylo výslovně řečeno, že má faraonovi sdělit,

¹⁷ Ramm, s. 23.

že se Bůh s nimi potkal (Ex 3,18). Bůh je blízko, a to nejen Mojžíši, nýbrž celému svému lidu.

Vrchol zjevení Boha nastává v Ex 3,13–15. Mojžíš se Boha ptá na jeho jméno. Boží odpověď zní: „Jsem, který jsem.“ Tato odpověď vyvolává neko-
nečné diskuze. Za zmínku stojí dvě běžná vysvětlení, která *nejsou* správná.

Zprvė, není to prohlášení o Boží podstatě a bytí či filozofické tvrzení o preexistenci a věčnosti. Takové chápání je založeno na otázkách, která vycházejí z abstraktního řeckého myšlení. O to zde nejde.

Zadruhé, nejde o laškovnost – poněkud vyhýbavou odpověď, kterou by Bůh chtěl obestřít tajemnem, anebo vůbec utajit její smysl. Vylučuje to kontext. Mojžíš si dělá vážné starosti o to, co má lidem povědět. Ke svému úkolu potřebuje pomoc. Teď není čas na to, aby si s ním Bůh hrál.

Pasáž musí být vnímána ve svém širším kontextu. Mojžíš právě obdržel důležité zaslíbení. Bůh říká, že se chystá vysvobodit Izraelce z otroctví a učinit z nich nejsilnější národ tehdejší doby na světě. Egypťané je dlouhé roky utlačovali. Jak může právě nyní dojít k vysvobození? Jak je možné, že po všech těch letech začne být Bůh najednou aktivní? Proč by měli věřit tomu, že je to skutečnost? Tyto otázky si žádají odpovědi, které by měly být snadno pochopitelné.

Bůh odpoví použitím hebrejského slovesa, které se obvykle překládá jako „být“ či „stát se“. Použije formu, která se nazývá imperfektum – ta dává najevo, že jde o neúplnou, nedokončenou, stále probíhající činnost. Takové sloveso se většinou překládá nedokonavě či v budoucím čase. Může být tedy přeloženo jako „Jsem“ s tím, že pak odkazuje k existenci či činnosti, která se aktuálně odehrává a pokračuje do budoucni. Anebo též „Budu“ či „Stanu se“, kdy se pak vztahuje na to, v jaké činnosti ve prospěch Izraele Bůh bude pokračovat. Nejspíše půjde o obojí.

Bůh tím vyjadřuje následující: Měli byste mě znát jako Boha, který nyní aktivně pracuje ve váš prospěch a bude tak činit i v budoucnu. Ex 3,15 upozorňuje na Boží jednání s Abrahamem, Izákem a Jákobem v minulosti. Když si to dáme vše dohromady, Bůh říká: Pracoval jsem, pracuji a budu pracovat na vašem vysvobození. Nazývejte mě *Jahve*, tedy jménem, které vychází z již zmíněného slovesa. Bude vám neustále připomínat, že trvale jedním ve váš prospěch se snahou vás zachránit. Tímto způsobem mě představíte Izraeli – takto si přeji, aby mě znali.

Zbytek kapitoly (Ex 3,16–22) dále podrobně vysvětluje, jak aktivně zachraňující Bůh zamýšlí pracovat pro Izrael. Způsobí, že izraelští starší budou

Mojžíši naslouchat (Ex 3,18). Vztáhne svou mocnou ruku na faraona, aby Izrael propustil (Ex 3,19–22). To vše bude důkazem, že je jeho jméno pravdivé.

Ztročení Izraelci nemají zájem o hluboké filozofické spekulace o Boží podstatě. Nestojí ani o teologickou debatu. Netrápí je nalezení přesné definice zákona či evangelia, anebo puntičkářské hledání rozdílů mezi ospravedlněním a posvěcením. Potřebují pomoc, vysvobození a záchranu. Přejí si, aby byl Bůh pro ně a s nimi tam, kde jsou. A právě o tom je má dané jméno přesvědčit.

Tato kapitola, shrnutá v tomto nádherném jménu, stručně vyjadřuje, jaký je Bůh Starého zákona a co zamýšlí. Těchto několik málo veršů představuje teologické centrum knihy Exodus a ve skutečnosti i celého Starého zákona. Zbytek knihy Exodus je komentářem a důkazem. Ukazuje, že Boží zjevení sebe sama v Ex 3 je skutečně pravdivé. Bůh opravdu *může* vytvořit nové společenství lidí! *Může* osvobodit egyptské otroky z útlatku, vyvést je z Egypta a vzít je do jejich vlastní země, kde budou žít podle sebe. Bůh žije a jedná – koná opravdové věci v životech opravdových lidí.

REAKCE NA „JSEM“

Než tuto výjimečnou kapitolu opustíme, je zde ještě jedna věc, která si zaslouží pozornost. Jak na toto zjevení zareagují lidé? Hospodin o sobě prohlásil, že je zachraňující Bůh. Co by měli lidé udělat, když to zjistí? Zkusme se vcítit do Mojžíše. Budeme se pravděpodobně nacházet sami na poušti, a tu uvidíme trnitý keř, který je v plamenech. Pak uslyšíme své jméno a hlas, který nám řekne, že se nacházíme na svaté půdě. Hovoří Bůh. V posvátné bázni se vrhneme na zem, rychle si sundáme boty a zakryjeme tvář.

Setkání s Bohem vyústí ve strach, úctu, bázeň a uctívání. Přeje si snad Bůh skrze strach přinutit Mojžíše, aby se mu podrobil? Pochybuji. Mojžíš ale potřebuje zažít Boží svatost a sílu. Jeho uctívání je důkazem, že porozuměl majestátnosti toho, s kým jedná. Úplně první reakcí na Boží zjevení musí být projevení úcty. A to nejen od Mojžíše. Uctívat Boha na této hoře bude i Izrael (Ex 3,12). Poté, co Izrael vyslechne Mojžíšovo poselství a uvěří mu, padne na kolena a klaní se (Ex 4,31). Jde o jasné znamení, že lid opravdu věří v Boží přítomnost.

První Mojžíšovo poselství pro faraona se týká uctívání. Jelikož se Izrael setkal s Bohem, musí jít obětovat a strávit nějaký čas uctíváním (Ex 3,18).

I když se tento požadavek může zdát zvláštní či přinejlepším lstí, nebyla pro Egypťany prosba o pracovní volno z náboženských důvodů neopodstatněným či výjimečným požadavkem. Existuje záznam o dozorcích, jež dohlíželi na práci svých čtyřiceti tří dělníků a zapisoval si jejich pracovní návyky.¹⁸ Zaznamenával si dny v měsíci, v nichž se nedostavili, a důvody, které pro svou absenci uvedli. I když za většinou z nich stála nemoc či lenost, vyskytuje se zde i důvod „obětování bohu“. Z jednoho záznamu se dovídáme, že dělníci, kteří stavěli královskou nekropoli, dostali čtyři dny volna, aby mohli slavit náboženský svátek. Když Mojžíš vznesl svůj požadavek, jistě mohl uvést dřívější precedenty – nežádal o žádný zvláštní projev přízně. Nejenže má Bůh zájem na uctívání, ale egyptská společnost pro to vytvořila příležitost dokonce mezi otroky. Naše kultura by si z toho mohla něco cenného odnést.

Sloužíme osobnímu Bohu, který nás miluje. To ale neznamená, že není také svatým ohněm. Nesmíme zapomenout sundat si sandály a zakrýt tvář. Pokud to neuděláme, patrně jej nespatriíme v celé jeho zachraňující slávě a moci. Otroci (a nejsme otroky i my?) potřebují vidět a uctívat. Teprve pak můžeme uvěřit tomu, že Bůh dává sílu k uvolnění našich pout a k osvobození.

■ Vstupujeme do slova: Ex 4

Přečti si alespoň dvakrát Ex 4. Při čtení uvažuj nad následujícími otázkami. Měj při ruce svůj zápisník ke knize Exodus, aby sis mohl zapsat odpovědi a myšlenky, které tě napadnou.

1. Popiš tři znamení, které Bůh dává Mojžíši (Ex 4,2–9). Co mají daná znamení dokázat? S použitím biblického slovníku se pokus nalézt bližší informace k významu hadů, holí, malomocenství, řeky Nilu a krve. Jaký si myslíš, že mají tato znamení symbolický význam?
2. Přečti si Nu 12,3 a porovnej toto místo s Ex 4,10–17. Je Mojžíš v Ex 4 pokorný, anebo ne? Proč? Jsou Mojžíšovy námitky opodstatněné, či nikoliv? Proč? Je pro Boha správné, aby se rozhněval (Ex 4,14)? Uveď důvody pro své odpovědi.

¹⁸ Sarna, s. 56.

3. Uvažuj o rodinných vztazích Mojžíše. Jaký důvod uvedl Mojžíš Jitrovi pro svůj návrat zpět do Egypta? Je tento důvod pravdivý? Proč uvádí pro svůj odchod tak obecný důvod? Proč musí vůbec nějaký důvod uvést?
4. Verše v Ex 4,24–26 jsou složité na pochopení. Co podle tebe znamenají? Proč tu jsou? Co nám říkají o Mojžíši, Sipoře a Bohu? Zjisti si co nejvíce informací o obřizce, tak jak byla tehdy praktikována. Podívej se do biblického slovníku pro další informace.
5. Než Mojžíš může předstoupit před Egyptany, musí přesvědčit vlastní lid o svém setkání s Bohem. Vyjmenuj kroky, které pro to Mojžíš podnikne. Pokus se rovněž vyjádřit, o čem je lid přesvědčen. Jak zareagují?

■ Zkoumáme slovo

DALŠÍ ZNAMENÍ

Jelikož si Mojžíš přeje další ujištění, pokračuje v kladení otázek (Ex 4). Mění se však povaha dotazů a Božích odpovědí. V Ex 3 Bůh Mojžíši poví, kým je a co hodlá pro Izrael vykonat. V Ex 4 nadnese Mojžíš dvě další otázky. V první se ptá, jak může on, Mojžíš, zodpovědět otázku Izraelců, když se ho zeptají, zda se mu opravdu ukázal Hospodin. V druhé řeší, jestli je opravdu tím pravým pro tento úkol.

Bůh dá v odpověď na první otázku Mojžíši tři zázračná znamení, která může provést jako okamžitý a viditelný důkaz svého setkání s Bohem. Jako první znamení se Mojžíšova pastýřská hůl při hození na zem přemění v hada. Mojžíš je vyděšen. Na Boží příkaz Mojžíš, zřejmě plný strachu, chytne hada za ocas a opět se z něj stane hůl. Znamení důmyslně využívá dvou velmi důležitých symbolů. Had byl v Mojžíšově době na Blízkém východě obecně vnímán jako symbol moudrosti a uzdravování. Egypťané často hady uctívali; kobra byla královským symbolem. Navštívil jsem před nějakým časem Britské muzeum v Londýně, kde jsem si prohlížel nádhernou výstavu egyptských mumií. Znovu se mi připomenul fakt, že egyptští faraonové dlouho nosili kovovou kobru na přední části své koruny. I z těchto důvodů si Ramm myslí, že had v tomto příběhu byl kobrou.¹⁹

¹⁹ Ramm, s. 32.

Také Mojžíšova hůl – pravděpodobně pastýřská – má v tomto příběhu svou symboliku. Hůl se v příběhu knihy Exodus objevuje poměrně často. V Ex 4 Bůh Mojžíši přikazuje: „A tuto hůl vezmi do ruky; budeš ji konat znamením“ (Ex 4,17). Mojžíš uposlechne. Na cestu do Egypta si vezme do ruky „Boží hůl“ (Ex 4,20).

Mojžíš hůl při své práci neustále používá. Stejná důležitost je připisována také Áronově holi (Ex 7,9–12). Mojžíšova mocná hůl otevře Izraeli cestu skrz Rudé moře (Ex 14,16). Později Mojžíš udeří touto holí do skály a vytryskne voda (Ex 17,1–7).

V Bibli je hůl využívána jako symbol královského majestátu, moci a autority. Žezlo je určitým typem hole a má tentýž symbolický význam. Žezlo patřilo k obřadním insigniím egyptských králů.²⁰ Mojžíšova hůl se stává jeho žezlem – třímá jej v přítomnosti faraona, kterému její význam nemohl uniknout. Bůh si přeje, aby si Mojžíš byl vědom toho, že on, Hospodin, propůjčil svému zástupci moc, autoritu a vedení. Hůl je viditelným, hmatatelným svědectvím o Boží přítomnosti a Mojžíšově důležitém úřadu. Bůh rovněž propůjčuje autoritu a úřad Áronovi s jeho holí.

Druhé znamení se týká malomocenství a Mojžíšovy ruky. Poté, co ji vloží do pláště, bude malomocná. Vloží-li ji podruhé, bude zase zdravá. Člověk si téměř dokáže představit Mojžíšův strach, který prožíval uprostřed tohoto znamení, a jeho úlevu, až bylo dokončeno.

Na rozdíl od prvního znamení toto malomocenství již není opětovně v knize Exodus zmíněno. Význam znamení není jasný. Malomocenství obvykle symbolizovalo hřích a/nebo Boží soud. Možná to představovalo pro Mojžíše jemné pokárání za jeho neustálý vzdor a otázky – jako působivé ujištění, že Bůh umí jak soudit, tak i soud odejmout. Mohlo to také posloužit jako varování pro Izraelce i Egyptany, že Bůh může soudit a že odmítnutí jeho posla a poselství může vyústit ve vážné důsledky.

Co se týče třetího znamení, Bůh Mojžíši řekne, že když přijde do Egypta, má si nabrat vodu z řeky Nil a vylít ji na zem, kde se přemění v krev. Nil byl pro Egyptany zdrojem života – vnímali jej jako řeku, kterou jim seslali božové. Pro Mojžíše (a Boha) tak znamení představovalo další symbol Boží síly a moci nad životem a náboženstvím Egyptanů.

²⁰ Sarna, s. 60.

Je jasné, že jde o vsutku zázračná „znamení“ (Ex 4,8.17). Nejde o nějaké zázraky, které mají předvést, že Bůh umí kouzlit. Jsou to *znamení* mnohem větších skutečností. Tak jako Mojžíš potřebuje věřit, že skutečně komunikoval s Hospodinem, tak musí Izraelci i Egypťané věřit, že se Hospodin setkal s Mojžíšem. Znamení jsou důkazem, že je Bůh s Mojžíšem a že v jejich středu aktivně působí.

Jsou ale symbolem ještě něčeho většího – toho, že je Hospodin mocnější než Egypt a jeho faraon. Zatímco Izrael je slabým národem otroků a Egypt světovou velmocí, Hospodin, Bůh Izraele, je schopen porazit a přemoci egyptské bohy, zemi i jejího vladaře. Izrael je slabý, ale má velkého Boha. Aplikace tohoto naučení: Jakákoliv skupina lidí, která opravdu tímto způsobem věří v Boha, bude vysvobozena jako Izrael. K vysvobození z otroctví nejprve dochází *v myslí*. Když je osvobozena mysl vírou ve všemocného Boha, pak může následovat skutečné konkrétní vysvobození.

MOJŽÍŠ A POKORA

V další sekci (Ex 4,10–17) se Mojžíš snaží odmítnout povolání, které od Boha dostal. Nejprve prohlášením, že není výmluvný, a nakonec žádostí, aby byl vyslán někdo jiný. Boží odpověď Mojžíši je přímá. V sérii řečnických otázek Bůh jasně ukáže, že je stvořitelem lidských úst a je také tím, kdo působí, že je člověk hluchý či němý. „Nyní jdi,“ řekne Bůh způsobem, který z gramatického hlediska vyjadřuje důrazný příkaz, „já sám budu s tvými ústy a budu tě učit, co máš mluvit!“ (Ex 4,12). Mojžíšovým úkolem je jít. Na Bohu je, aby se postaral o proces mluvení a poselství. Když Bůh vydává příkaz k jednání, pak se *on sám* postará o způsoby a prostředky potřebné k vykonání toho, co žádal.

Mojžíš přesto odpoví: „Prosím, Panovníku, pošli si, koho chce.“ Nato „Hospodin vzplanul proti Mojžíšovi hněvem“ (Ex 4,13). Boží reakce v Ex 4,11–12 již naznačovala, že už to Mojžíš přehání. Mojžíš se vymlouvá, neprojevuje pokoru. V daném kontextu se zdá, že důvodem je Mojžíšova pochybnost o Božím ujištění, že jej uschopní. Bůh prohlásil, že se postará o problém s řečí, ale Mojžíš se stále chce svého poslání zbavit. Navzdory nevhodnosti Mojžíšovy odpovědi Bůh Mojžíši dále pomůže tím, že mu řekne o jeho bratru Áronovi, který je již na cestě a pomůže mu v roli mluvčího.

Mnohé lidi ruší a trápí zmínka o Božím hněvu. V této pasáži je o něm zcela otevřeně řeč. Není však zdaleka jediná. Popřít realitu Božího hněvu by